

Mustafa Kemal Atatürk'ün Millî Mücadele Döneminde Kurguladığı Bütünsel İletişim Stratejileri*

Nevriye Yıldırım

ÖZ

Bu çalışmanın birincil amacı, Atatürk'ün talimatıyla kurulan Anadolu Ajansı (A.A) ve kurtuluş mücadelesinin yanında yer alan İstanbul'daki bazı yayınlar ve Anadolu'daki yerel gazetelerin Millî Mücadele stratejileri içindeki rolünü ve katkısını ortaya koymaktır. Bununla birlikte, Mustafa Kemal Atatürk'ün Milli Mücadele süreci boyunca yabancı basına verdiği mülakatlar dikkat çeken bir başka unsurdur. Bu çerçevede, çalışmanın ikincil amacı, Atatürk'ün bahse konu girişimlerinin etkilerini ele almaktır. Batılı işgalci unsurlara karşı verilen savaşta Atatürk yine Batılı basın organlarına verdiği mesajlarla Ankara Hükümetinin ve Milli Mücadele'nin gerekçelerini aktarmış ve gündemi kendisi belirlemiştir. Çalışmanın üçüncü ve son ana amacına yönelik olarak belirlenen başlığı ise İstanbul basınının faaliyetlerini incelemektir. Atatürk'ün İstanbul basınına verdiği mülakatları ele alarak, İstanbul basını içindeki parçalı yapıyı ve sansür uygulamalarını göstermek ve milli mücadelenin bütünsel basın politikalarına hangi hususlarda katkı sağladığını gösterecektir. Sözüedilen üç temel amaç, izlenen stratejilerin bütünselliğini de ortaya koymaktadır. Birbirini takip eden her hareketin tüm paydaşlarda yaratacağı etki, tepki ve algı durumunun titizlikle bizzat Atatürk tarafından kurgulandığı görülmektedir. Bu bağlamda Atatürk'ün dehasının salt askeri anlamda olmadığı diplomasi, siyaset ve iletişim gibi sosyal alanlarda da üstün bir meziyete, muhakeme ve öngörü yeteneğine sahip bir kişilik olduğu da değerlendirilecektir. Özünde bu çalışma, Milli Mücadele stratejilerinin şekillenmesinde basının oynadığı büyük rolün önemini vurgulayan ve kamuoyunu bilgilendirme, meşrulaştırma, rıza üretme ve mesajları kontrol etme gibi kavramların konvansiyonel savaşlardaki önemine dikkat çekerek Türk bağımsızlık savaşındaki başarısını ortaya koymaktadır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan literatür taraması tekniği kullanılarak yapılmıştır. Bulgular iletişim kuramları bağlamında incelenerek, planlı ve sistematik şekilde uygulanan politikalara uyarlanması ve sonuçları irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Milli Mücadele, Strateji, Basın, İletişim

NEVRİYE YILDIRIM

Dr. Öğr. Üyesi

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi

nevriye.yildirim@yeniyuzyil.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-6012-4265

Atıf: Yıldırım N. (2025). Mustafa Kemal Atatürk'ün Millî Mücadele döneminde kurguladığı bütünsel iletişim stratejileri. *Selçuk İletişim*, 18(2), 539-563. <https://doi.org/10.18094/josc.1584026>

* Bu çalışma, 1 Kasım 2023'te İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Tarafından düzenlenen Millî Mücadele Dönemi Türk Diplomasisi Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

Holistic Communication Strategies By Mustafa Kemal Atatürk During The National Struggle

Nevriye Yıldırım

ABSTRACT

The primary objective of this study is to highlight the role and contribution of Established on the instructions of Atatürk, Anadolu Agency (A.A.) and some publications in Istanbul, alongside local newspapers in Anatolia, within the National Struggle strategies. Furthermore, an additional noteworthy element pertains to the interviews that Mustafa Kemal Atatürk conducted with foreign press outlets during the National Struggle. In this context, the secondary objective of the study is to examine the impact of Atatürk's actions in this regard. In the war against Western occupying forces, Atatürk effectively influenced the narrative by conveying the justification for the Ankara government's actions and the national struggle to Western media outlets, thereby actively shaping the discourse himself. The title set for the third and final main aim of the study is to scrutinize the activities of the Istanbul press by analyzing Atatürk's interviews with their outlets. This will shed light on the fragmented organizational structure and censorship measures within the Istanbul media and illustrate how Atatürk's interactions with the Istanbul media played a role in advancing the holistic press strategies of the Turkish national movement. These three main objectives also reveal the holistic nature of the strategies pursued. It is evident that the impact, reaction and perception generated among all stakeholders by each successive action were meticulously designed by Atatürk himself. In this regard, it will also be evaluated that Atatürk's genius was not confined solely to the military sphere; rather, he possessed exceptional competence in diplomacy, politics and communication, demonstrating remarkable judgement and foresight. Essentially, this study underscores the significant role of the press in shaping National Struggle strategies and emphasizes the importance of concepts such as informing the public, legitimizing, generating consent, and controlling messages, which are pivotal in conventional warfares. It showcases the success of the Turkish War of Independence by drawing attention to these aspects. The study was conducted using the literature review technique, one of the qualitative research methods. The findings are analyzed in the context of communication theories, and their adaptation to policies implemented in a planned and systematic manner and their consequences are analyzed also.

Keywords: National Struggle, Strategy, Press, Communication

NEVRİYE YILDIRIM

Asst. Prof. Dr.

İstanbul Yeni Yüzyıl University

nevriye.yildirim@yeniyyuzuil.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-6012-4265

Citation: Yıldırım N. (2025). Holistic communication strategies by Mustafa Kemal Atatürk during The National Struggle. *Journal of Selcuk Communication*, 18(2), 539-563. <https://doi.org/10.18094/josc.1584026>

GİRİŞ

Tarihçiler arasında bazı farklı görüşler olmasına rağmen Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkış tarihi 19 Mayıs 1919 ile Türk Ordusunun İzmir'e giriş tarihi 9 Eylül 1922 aralığı Milli Mücadele yılları olarak anılmaktadır. Bu yıllar aynı zamanda Milli Kurtuluş Savaşı veya İstiklal Savaşı olarak da tarihte yerini almıştır. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna giden yolda ilk taşların döşendiği bu sürece daha yakından bakmak ve içinde bulunulan koşulları da incelemek gerekmektedir. Ancak o zaman bu dönemde alınan askeri ve siyasi stratejik kararlar kadar, dünya ve Anadolu halkı ile kurulan iletişim stratejilerinin de önemi ve değeri daha iyi anlaşılabilir.

30 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti ile Birinci Dünya Savaşının galip devletleri arasında imzalanan Mondros Mütarekesiyle artık bir devrin bittiği görülmektedir. Yirmi beş maddeyi içeren antlaşmanın en önemli maddelerinden bir tanesi Osmanlı'nın bütün ordularının terhis edileceğidir (Okur, 2024). Birinci Dünya Savaşının son dönemlerinde general rütbesiyle komutan olarak atandığı Yıldırım Orduları Grubu da antlaşma gereği lağvedilen Mustafa Kemal, Harbiye Nezaretinde görevlendirilmiş ve İstanbul'a dönmüştür. Paşa'nın İstanbul'a döndüğü gün ile aralarında Yunanlıların Averof kruvazörünün de bulunduğu işgal donanmasının 61 parça gemiyle Boğaz'a yerleşmeleri aynı tarihtedir: 13 Kasım 1918. Haydarpaşa rıhtımından Galataya geçmek üzere bindiği Kartal istimbotundan işgal donanmasının Boğaz'a yerleşmesini izleyen Paşa, tarihimizde motto olmuş sözünü söyler; "Geldikleri gibi giderler" (Mütercimler, 2008, s. 437). Geldiği tarihten itibaren 16 Mayıs 1919'a kadar, yaklaşık altı ay İstanbul'da yaşayan Mustafa Kemal, bu dönemde geleceğe dair tüm planlarını ve kurgularını yapmış, stratejilerini geliştirmiş ve bunları farklı ortamlarda ifade etmekten de kaçınmamıştır. Henüz askeri okuldayken ilgisini en çok çeken ders olan strateji ve taktik konusunda zaman içerisinde kendisini daha da geliştiren ve bunları sürgün edildiği bir çok cephede dehasıyla birleştirerek umulmadık başarılar kazanan Mustafa Kemal, şüphe yok ki bu dönemi ülkesi için stratejik planlar ve gözlem yapmak, kararlar almak, kısacası çözüm yolları üreterek geçirmiştir. TDK'ya göre strateji, Bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatıdır (TDK, 2025). Atatürk stratejisini kurarken, işgal kuvvetleri komutanları da dahil olmak üzere, padişahla, dönemin hükümeti ve meclis üyeleriyle, ordu mensuplarıyla da sürekli iletişim içerisinde ve sosyal hayatın içinde olmuş, gazetecilerle söyleşiler yapmış ve edindiği bilgileri kurgularında değerlendirmiş, hatta arkadaşları ile birlikte Mimler adlı bir gazete kurmaktan ve buradaki yazılarıyla halkı uyarmaktan da çekinmemiştir. Cesareti, risk alabilen karakteri ile

hedeflerine ulaşabilmek için gereken her şeyi yapmış, gücünü daima millette aramış ve en önemlisi meşru zeminden hiç ayrılmamıştır (Doster, 2025).

Mimber gazetesinin en önemli özelliklerinden birisi, Mustafa Kemal'in Mondros Mütarekesi ile ilgili görüşlerini burada yazdığı yazılardan net olarak anlayabilmemizdir. Ayrıca Mimber'in yayınlandığı süre içerisinde yer verdiği haberler ve yazılan makaleler Mustafa Kemal ve arkadaşlarının entelektüel düzeyleri hakkında bizlere fikir vermektedir. Dönemlerinin çok ilerisinde olan bu ekip daha o zamanlarda kadın haklarından, kadınların siyasete ve toplumsal hayat içerisine katılım sağlaması gerektiğinden, liberalizmden söz etmektedirler. Bu nedenle *Mimber* Gazetesi ekibinin ilerleyen yıllarda yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadroları içerisinde yer aldığı da görülmektedir (Mütercimler, 2008, s. 437-493; Ortaylı, 2018, s. 140-178).

Mondros Ateşkes Antlaşmasının yürürlüğe girmesinin hemen ardından Osmanlı Birinci Dünya Savaşına sokan, Padişah Vahidettin'in en yakınında olan ve tüm kararlarını etkileyen İttihat ve Terakki'nin liderleri Enver, Talat ve Cemal Paşalar bir Alman zırhlısıyla İstanbul'u terkederek yeni bir kaosa neden olmuşlardır. Bir süre sonra da Meclis-i Mebusan'ın kapatılması krizi daha da derinleştirmiştir.

Padişah Vahidettin ile defalarca görüşüp, yapılması gerekenlerle ilgili görüşlerini aktarmasının, yeni hükümette nazır olarak görev almak istemesinin sebebi de ülkenin kurtuluşunun "ustaca kurgulanmış bir diplomasi" ile gerçekleşebileceği inancı olmuştur (Mütercimler, 2008). Çünkü diplomasi, devletlerin kendilerini ifade ve temsil edebildikleri, diğerleri ile müzakere ve iletişimi sağladıkları bir araçtır. Buradan bakıldığında, diplomasiyi devletlerin birbirleri ile olan karşılıklı etkileşimlerinde ve devletlerin uluslararası zemindeki diğer aktörlerle gerçekleştirilen ilişkilerin ve iletişimin yönetimi olarak tanımlamak mümkündür (Barston, 2006, s. 1). Tuncer'in (1995, s. 11) söylemiyle ise diplomasi, devletlerin birbirleri ile olan ilişkilerinin müzakereler, görüşmeler aracılığıyla yürütülmesidir. Atatürk, padişahı istediği talepler konusunda hayal kırıklığına uğramıştır. Çünkü saray halkın değil kendi istikbalinin peşindedir. Ülkenin okumuş yazmış insanları bile ya İngiliz veya Amerikan mandasını çıkış yolu olarak görmekte ya da parçalanmayı kabullenip bu bölünmeden en az zararla nasıl kurtulabileceklerinin kişisel hesaplarını yapmaktadırlar.

Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçme fikrini netleştirmeden önce ülkeyi işgalden kurtarmak yönünde her olasılığı değerlendirdiği, bu yolda her türlü girişimde bulunduğu görülmektedir. Hatta bu girişimleri sonucunda İstanbul'daki saray ve işgal yanlısı basın tarafından hedef haline gelmiş, İngilizlerin yaptığı "Malta Sürgünü" listesine de dahil edilmiştir. Ancak, sarayın ve dönemin bir kısım aydınlarının duyarsızlığı, durumu kabullenişleri kendisini farklı planlar yapmaya yönlendirmiştir. Bu konuyu ilk olarak

çok güvendiği arkadaşı İsmet İnönü'ye düşüncesini açmış, daha sonrada kendisine güvenen arkadaşlarını da ikna etmeyi başarmıştır. Borak'ın (2004) belirttiği üzere Mustafa Kemal Anadolu'ya geçme konusundaki kararını her zamanki gibi üzerinde çok düşünmüş ve her yönüyle değerlendirmiştir; bu türden ağır ve kesin kararların uygulanmaya başlandıktan sonra hiçbir aşamada tereddüt ve şüpheyeye yer verilmeyecek şekilde en ince ayrıntısına kadar tüm olasılıklarıyla düşünülmesi ve planlanması gerektiğini, bu durumun kararın sahibiyle birlikte çevresindeki kişiler açısından da çok önemli olduğunu söylemiştir.

Anadolu'ya geçme planları yapan Mustafa Kemal'in istediği fırsat kendisine Anadolu'daki isyanları bastırması için verilen görevle gelmiştir. Belkide o fırsat Türk halkının ve dolayısıyla Türk tarihinin dönüm noktası olacaktır. Görevi hemen kabul edip, gerekli hazırlıkları tamamlamış, hükümetteki arkadaşları vasıtasıyla görev alanını genişletmiş, kendisi ile aynı fikirde olan arkadaşlarını da ekibine dahil ettirmeyi başararak 16 Mayıs 1919 günü, Tuğgeneral rütbesi ile, İngiliz vizesi ve İtilaf Devletleri polisinin pasaport kontrolünden geçerek, Yunanlıların İzmir'i işgalinden bir gün sonra, Galata açıklarından Bandırma gemisine binerek Samsun'a doğru yola çıkmıştır. İngilizlerin gemiyi batıracaklarını Bahriye Nazırı da dahil olmak üzere farklı kaynaklardan öğrenmesine rağmen kararlılığından ödün vermemiştir. Çünkü 30 Mart 1919'da ilk kez İsmet Paşa'ya kararını söylediğinde, ne yapacağını ne zaman bana söyleyeceksin sorusuna verdiği yanıtta "zamanında" demiştir (Mütercimler, 2008). Aslında daha önce Mustafa Kemal'e Anadolu'ya gitmesi için 6. Kolordu Komutanlığı teklif edilmiştir, ancak kendisi İstanbul'da kalarak farklı alternatifleri de değerlendirmek üzere bu teklifi reddetmiştir. Çünkü daha zamanı değildir. Bu durum yine bize Mustafa Kemal'in tam anlamıyla gerçek bir strateji insanı olduğunu bir kez daha göstermektedir (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi). 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaşan Mustafa Kemal ve arkadaşları, Türk tarihinin en önemli süreçlerinden biri olan Milli Mücadele Dönemini başlatmışlardır.

Mustafa Kemal'in İstanbul'a gelişinden Samsun'a hareket edişine kadar geçen süredeki gelişen olaylara bakıldığında, Paşa Anadolu'ya gitmek için acele etmemiş, sabır ve sakinlikle gelişen olayları gözlemlemiş, tüm parametreleri hesaplamış, her türlü seçeneği değerlendirmiş ve koşullar uygun hale geldiğinde harekete geçmiştir. Doğru zamanda doğru işi yapabilme becerisi Atatürk'ün kendisini lider yapan bir diğer kişilik özelliğidir (Köse, 2021, s. 38). Kendisine teklif edilen görevi bu nedenle hemen kabul etmiş ancak bakanlıktaki tanıdıkları ile kurduğu iyi iletişim sayesinde kendisine verilen görevin yetki sınırlarını da genişleterek kendi kurgularına uygun hale getirmiştir. Sonuçta hükümetin atadığı, padişahın onayladığı, İngilizlerin izin verdiği ordu müfettişliği ünvanıyla gizlilikten uzak ve resmi olarak Anadolu'ya geçme düşüncesini hayata geçirmiştir. Mustafa Kemal'in bu süreçte çok ciddi bir Lobcılık (Lobbying)

faaliyeti yürüttüğü söylenebilir. Kulis faaliyeti olarak da isimlendirilen lobicilik, belirli konularda yasama ve yürütme üzerinde ve yönetenler nezninde kendi hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik yapılan çalışmalardır (Aziz, 2023, s. 32). Ordu müfettişliği görevinin kendisine bu kadar geniş yetkilerle verilmesinin asıl gerekçesinin kendisinin İstanbul'dan uzaklaştırılmak isteği olduğunu Nutuk'da (2005, s. 12) şu sözleriyle açıklamıştır;

Bu geniş yetkinin, beni İstanbul'dan sürmek ve uzaklaştırmak maksadıya Anadolu'ya gönderenler tarafından, bana nasıl verilmiş olduğu garibinize gidebilir. Ahaemen ifade etmeliyim ki, onlar bu yetkiyi bana bilerek ve anlayarak vermediler. Ne pahasına olursa olsun, benim İstanbul'dan uzaklaşmamı isteyenlerin buldukları gerekçe; Samsun ve dolaylarındaki olayları yerinde görüp tedbir almak üzere Samsun'a kadar gitmek idi. Ben bu görevin yerine getirilmesinin, bir makam ve yetki sahibi olmaya bağlı bulunduğunu ileri sürdüm. Bunda hiçbir sakınca görmediler. O tarihte Genelkurmay'da bulunan ve benim meksadımı bir dereceye kadar sezmiş olan kimselerle görüştim. Bu duruma en uygun Müfettişlik görevini buldular; yetki konusu ile ilgili emride bizzat kendim yazdırdım. Hatta Harbiye Nazırı olan Şakir Paşa, bu talimatı okuduktan sonra, imzalamaya çekinmiş, anlaşılır anlaşılmaz bir biçimde mührünü basmıştır.

Mustafa Kemal'in planlarını en ince ayrıntısına kadar düşünerek yaptığını, yeni bir devlet kurma yolundaki prensiplerini çok daha önceleri oluşturduğu bellidir. Mazhar Müfit'in anılarından aktaran Mütercimler'in (2008, s. 585) ifadesine göre, Erzurum Kongresi'ne iki hafta kala 7-8 Temmuz 1919 tarihlerinde yaveri Mazhar Müfit'e yazdırdığı notlarda zaferden sonra hükümet şeklinin Cumhuriyet olacağını, tesettür ve fesin kalkacağını, Padişah ve Hanedanın durumu için vakti geldiğinde gerekenin yapılacağını ve alfabenin değişeceğini net bir şekilde ifade etmiştir. Zaferden ve kendisinden ve yapacaklarından bu denli emin olmak ancak gerçek bir önderin davranış modelidir.

İstanbul ve İzmir'in işgal edilmesinin hemen ardından, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçişinden bir süre sonra 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr anlaşması ile birlikte tüm Anadolu'nun itilaf devletleri tarafından paylaşım süreci başlamıştır (Ulus, 2024).

Yukarıda açıklanan olayların gelişimiyle birlikte başlayan sürecin iletişim bilimi bakış açısıyla değerlendiren bu çalışmanın birincil başlığı, dönemin medya araçlarının Millî Mücadele stratejileri içindeki rolünü ve katkısını ortaya koymaktır. İkincisi, Atatürk'ün yurt dışındaki basına verdiği röportajların etkilerini ele almaktır. Batılı işgalci unsurlara karşı verilen savaşta Atatürk, yine batılı basın organlarına verdiği mesajlarla Ankara hükümetinin ve milli mücadelenin gerekçelerini aktarmış ve gündemi kendisi belirlemiştir. Çalışmanın üçüncü ve son ana başlığı ise İstanbul basınının faaliyetlerini incelemektir. Atatürk'ün İstanbul basını ile kurduğu iletişimi değerlendirerek, İstanbul basını içindeki parçalı yapıyı ve sansür uygulamalarını incelemek ve Milli Mücadele'nin bütünsel basın politikalarına hangi hususlarda katkı sağladığını ve ya sağlamadığını araştırmaktır.

Üç temel başlık üzerine kurgulanan çalışmanın önermesi ise sözü edilen dönemde henüz ismi konulmamış siyaset, iletişim ve pazarlama (ikna, satış, reklam, PR) alanlarına ait kuramların ve kavramların nasıl ustaca ve stratejik olarak kullanıldığını göstermektir. Bu nedenle, günümüzde sıkça kullanılan ve öğreti haline gelen gündem belirleme, propaganda, bütünsellik, kanaat önderliği, eşik bekçiliği, ikna teorileri, stratejik ikna, pazarlama ve entegre pazarlama, gerilla pazarlama, PR, hedef kitle, siyasal iletişim, kamu diplomasisi, kamu politikası analizi gibi kuram ve kavramların Milli Mücadele döneminde nasıl kullanıldığına yönelik karşılaştırmalar yapılmıştır ve uygulama örnekleri verilmiştir.

Yukarıda bahsedilen konuların içerisinde kamu diplomasisi kavramına dikkat çekmek gerekir. Çünkü diğer kavramların bir çoğunu kapsayan bir çalışma ve taktik bütünü olduğunu söylemek mümkündür. Diğer kavramların bir çoğu gibi kamu diplomasisi söylemi de İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyanın iki kutuplu bir döneme girmesiyle birlikte, yani soğuk savaş olarak adlandırılan süreçte uygulanan karşılıklı fikir mücadeleleri ile birlikte önem kazanmıştır. Aslında diplomatik kazanımlar elde etmek amacıyla dil ve kültürü kullanma bağlamında yapılan çalışmalar onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda Fransa, Almanya ve İtalya tarafından denizaşırı ülkelerde bir takım kuruluşlar kurularak uygulanmıştır (Waller, 2008; Nye, 2005). Kamu diplomasisi, bir ülke yönetiminin diğer bir ülke yönetimiyle geleneksel diplomasi bağlamında kurulan ilişkilerden ziyade o ülkenin kamuoyuyla bağlantılı olmasıyla gerçekleşebilir. Bu noktada Mustafa Kemal'in dış basınla yaptığı mülakatlar büyük önem taşımaktadır. Potter'in (2002) basitçe açıkladığı gibi, bir hükümetin başka bir ulusun kamuoyunu, kendi ulusunun politikalarının haklılığına inandırmak amacıyla yaptığı etkileme çalışmalarıdır. Tuch (1990) ise kamu diplomasisini bir ulusun kültüründe dahil olmak üzere kendi ideallerini, fikirlerini, amaçlarını ve politikalarını diğer uluslara yansıtma amacı taşıyan iletişim süreci olarak ifade etmektedir. Doğal olarak bu iletişim sürecinin başarılı olması için diğer ulusların dilini ve kültürünü bilmek, iletişim dilini de bu farklılıklara göre oluşturmak büyük önem taşımaktadır. Mustafa Kemal'in erken yaşlarından itibaren dil öğrenme ve yabancı kültürleri tanımaya yönelik çabaları Milli Mücadele döneminde yürütülen bu tarz iletişim süreçlerinin başarılı olmasındaki en önemli etmenlerden biri olmuştur.

Sözü edilen üç temel başlık, izlenen stratejilerin bütünselliğini de ortaya koymaktadır. Birbirini takip eden her hareketin tüm paydaşlarda yaratacağı etki, tepki ve algı durumunun titizlikle kurgulandığı görülmektedir. Üstelik bu mücadelenin amacı bellidir ama hedef kitlesi tek değildir. Başta işgal kuvvetlerine karşı askeri ve siyasal olarak izlenecek tutum, İstanbul Hükümeti yanlıları ve manda yönetimini isteyenler ve son olarak da Anadolu'daki halkın mücadeleye ikna edilmesi gibi çok parçalı bir stratejiyi içermektedir. Her hedef kitle için ayrı bir iletişim kurgusu yapılmalı ve birbirini tamamlamalıdır.

İçinde bulunulan şartlara rağmen bu entegre yani bütünleşik iletişim planı Atatürk tarafından kusursuzca kurgulanmış ve uygulanmıştır.

Özünde bu çalışma, Milli Mücadele stratejilerinin şekillenmesinde basının oynadığı büyük rolün önemini vurgulayan ve kamuoyunu bilgilendirme, meşrulaştırma, rıza üretme ve mesajları kontrol etme gibi kavramların konvansiyonel savaşlardaki önemine dikkat çekerek Türk bağımsızlık savaşındaki başarısını ve bu başarıyı yönlendiren Atatürk'ün izlediği iletişim politikalarının tutarlılığını ortaya koymaktadır. Anadolu topraklarında Batılı güçler tarafından yok edilmesi planlanan bir milleti ve devleti diriltten, çağdaş koşullara uygun olarak yeniden kuran Mustafa Kemal'in dehası ve stratejisidir (Poyraz, 2013, s. 72).

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan literatür taraması tekniği kullanılarak yapılmıştır. Bilindiği üzere, Nitel araştırma kavramı bir şemsiye kavram olarak kullanıldığından herkes tarafından tümüyle kabul gören bir tanımını yapmak güç olmasına karşın nitel araştırma, gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Nitel araştırma çalışmalarının yedi özelliğinden biri olan bütüncül yaklaşım, algıların ortaya konması ve araştırma deseninde esneklik gibi özellikler araştırmaya uygulanmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen bulgular aynı zamanda iletişim kuramları bağlamında incelenerek, planlı ve sistematik şekilde uygulanan politikalara uyarlanması ve sonuçları irdelenmiştir. Genel olarak bakıldığında kuramlar hem akademik dünyada hem de endüstri içerisinde çalışanlarca ihmal edilmekte ve günlük iş ve yaşam pratikleri dahilinde işe yaramayacak spekülasyonlar olarak değerlendirilmektedir. Oysa insanların içinde bulundukları toplumu anlamaları, anlamdırmaları ve dönüştürebilmeleri için kuramlara gereksinimleri vardır. Kuramların işlevi insanların dünyayı dönüştürme eylemlerinde toplumsal pusula olmasıdır (Yaylagül, 2008, s. 5).

Çalışmanın kısıtı Atatürk ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunluğunun askeri başarılar ve kronolojik bir kahramanlık hikayesi sunmasıdır. Akademik zeminde yapılan çalışmaların yanı sıra, araştırmacı – tarihçi yazarlarımızın da bu fikrin ötesine giden eserlerinden çalışmada faydalanılmıştır.

Bu çalışmanın Atatürk'ü anlamak yolunda yapılmış ender çalışmalardan biri olarak alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma iletişim bilimi temeli üzerinden ele alınmıştır. İletişim bilimini besleyen ekonomi, siyaset, sosyoloji, psikoloji ve siyaset gibi bilim dallarının da çalışmalarıyla bütünleştirilmiştir. Kronojik ve salt asker olarak Atatürk'ü öğrenmek ve öğretmek yerine O'nun tüm meziyetlerini bütünsel olarak değerlendirmek, yorumlamak ve yeni nesillere anlatmak gerektiği

düşüncesi ile gerçekleştirilmiştir. Atatürk'ün Milli Mücadele Dönemi ve sonrasında vatan için sürdürdüğü çalışmalar, halka verdiği değer, sevgi ve saygı halk tarafından da karşılık görmüştür. Slater'in (2015, s. 263) deyişiyle, Atatürk ve Türk halkı arasında "Altın Bağ" oluşmuştur.

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE İLETİŞİM ARAÇLARI VE ANADOLU BASINI

İnsanlığın yerleşik hayata geçtiği dönemlerden itibaren tarihin tüm dönemlerinde devlet ve devleti temsil eden yöneticilerle ve ya liderlerle vatandaş arasındaki iletişim her zaman çok önemli olmuştur. Özellikle demokrasi ile yönetilen toplumlarda iktidar olabilmek, iktidarını koruyabilmek veya iktidarı sırasında muhalif sesleri en aza indirgeyebilmek için siyasi figürlerin vatandaşla olan iletişimleri ayrı bir önem taşımaktadır. Demokrasi kavramı tarih boyunca geçirdiği anlam karmaşalarından sonra modern anlamda bir yönetim sistemi olarak kabul görmüştür. Daha da ötesi modernleşmenin, kişisel hak ve özgürlüklerin, uygarlığın ve batılılaşmanın simge kavramlarından biri haline gelmiştir. Siyasal sistemler içerisinde kendini meşrulaştırma sürecinde iletişime en çok ihtiyaç duyanı da demokrasidir (Bulut, 2003, s. 43). İletişim aynı zamanda, devlet – vatandaş ilişkilerinin odak noktası olmakla beraber aynı zamanda bir devletin diğer devletlerle olan ilişkilerinin de merkezinde yer almaktadır. Bu nedenle özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası siyasal iletişim kavramı literatüre yerleşmiş, bu konuda derin araştırmalar yapılmıştır.

İletişim kavramı ile ilgili çok sayıda tanım yapılabilmektedir. Gerbner'e (1972) göre iletişim toplumsal etkileşimdir, Theodorson & Theodorson'a (1969) göre ise, simgeleri kullanarak kişiden kişiye yada kişilere bilginin, düşüncelerin, tutumların ve duyguların iletilmesidir. Yaylagül (2008, s. 7) ise iletişimi düşünce, bilinç ve dilsel faaliyetlerin üretilmesi, insanların üretim faaliyetlerinin bir parçası ve sonucu olarak tanımlamıştır. En basit şekliyle iletişim, duygu, düşünce ve bilgilerin farklı araçlar kullanılarak diğerlerine aktarılması olarak tanımlanabilir. Söz edilen araçların başında doğal olarak medya araçları gelmektedir.

Milli Mücadele Dönemi'nde iletişim araçları derken elbette dönemin en baskın ve yaygın aracı olarak gazeteler ön plandadır. Diğer iletişim araçları ise dergi, afiş, pankart, bildiri, hutbe, kanaat önderleri ve bugünün en etkili reklam ve pazarlama araçlarından biri olan kullanılan ağızdan ağıza pazarlama (WOM – Word of Mouth) olarak adlandırılan modellerdir. Ağızdan ağıza pazarlama söze dayanır, ticari bir amaç yoktur yalnızca mesajı veren ve alıcı arasındaki bir ürün, hizmet ya da markayla ilgili sohbetir, kişilerarası iletişimin bir parçası olarak değerlendirilir (Arndt, 1967, s. 3). Günümüzde özellikle sosyal medya araçlarıyla yaratılmaya çalışılan e-WOM etkisi, müşterilerin belirli markalarla ilgili deneyimlerini

arkadaşları ve aileleriyle paylaştıkları önerilere dayanan hayran kitlesi ve sadakat oluşturmayı hedefleyen bir stratejidir. Alıcıların izlenimleri, duyguları ve düşünceleri tarafından tetiklenendiğinden verilen mesajlar çok önemlidir. Bu noktada da Mustafa Kemal, halka ve dış dünyaya verdiği mesajların halk arasında konuşulmasını sağlamak için mitingleri ve hutbeleri, kanaat önderlerini ve gazetecileri kullanmıştır. Anadolu’da basılan gazetelerin kasabalara, köylere kadar ulaştırılmasına yönelik talimatlar vermiştir. Bu gayretler halk arasındaki söylentilerin Milli Mücadele’ye tam destek söylemine dönüşmesini sağlamıştır. Ayrıca Mondros Mütarekesi sonrasında dağıtılan orduların askerler Mustafa Kemal’i bilmektedirler, özellikle Çanakkale zaferinden sonra kahramanlıkları tüm orduda duyulmuştur. Anadolu’ya memleketlerine dönen bu askerler WOM etkisini artırmış, Mustafa Kemal’e dolayısıyla Milli Mücadele’ye güveni sağlamıştır.

Günümüzün dijital mesajlaşma sistemlerinin yerine kullanılan telgraf ağlarını da unutmamak gerekir. Bu süreçte gerçekten tüm Anadolu’da mükemmel bir telgraf ağı kurulmuştur. Bu konuda Sivas Kongresi’ne davet edilen Amerikalı Gazeteci Browne’nin izlenimleri çok dikkat çekicidir. Browne Anadolu’daki Mücadele ile ilgili Chicago Daily News’a gönderdiği telgrafta, ömründe ilk kez bu kadar iyi çalışan bir telgraf ağı gördüğünü belirterek yarım saat içerisinde tüm Anadolu’nun birbiri ile iletişim haline geçebildiklerini ve merkezden Mustafa Kemal’in verdiği tüm talimatların anında diğer bölgelerdeki askeri ve mülki erkana iletilebildiğini aktarmaktadır (Özkaya, 1985, s. 881). Aşağıda, kurulan telgraf ağının başlangıç noktası olan ve tüm haberlerin, talimatların, kararların Anadolu’ya dağıtımının yapıldığı Ankara İlk Meclis Binası’ndaki telgraf makinesi görülmektedir. Fotoğraf çalışmanın araştırmaları sırasında tarafımdan çekilmiştir.

Görsel 1 Ankara İlk Meclis Binası’ndaki Telgraf Makinesi

Değişen içerikleriyle farklı bir noktaya gelmiş olsa da basın demek, haber demektir. Bir başka söylemle basın, edinilen bilgileri, yaşanmış olayları heberleştirme ve daha da ötesi söylentilerin, dedikoduların, art niyetli konuşmaların, uydurma ve gerçekleri saptırma gayretlerini gerçeğe

dönüştürme ve yerine doğru bilgiyi koyma yükümlülüğüdür (Koloğlu, 2013, s. 16). Basın denildiğinde de ilk akla gelen doğal olarak gazetelerdir. Milli Mücadele Dönemi'nde Anadolu'da yayınlanan ve mücadeleyi destekleyen gazetelerin bu konuda çok gayret gösterdikleri ve kamuoyu oluşturma, bilgilendirme ve bilinçlendirme işlevlerini tüm zor koşullara karşın yerine getirmeye çalıştıkları ve bu konuda çok başarılı olduklarını söylemek gerekir. Anadolu basını Kurtuluş Savaşı'nın en önemli paydaşlarından biri olmuştur; halkın doğru bilgilendirilmesi, moralinin yüksek tutulması, örgütlenme faaliyetlerinin desteklenmesi, işgale karşı yapılan direniş gösterilerine halkın teşvik edilmesi gibi daha bir çok görevi başarıyla yerine getirmiştir. Bu nedenledir ki, Atatürk Anadolu basınına "Fazilet Adaları" olarak adlandırmıştır (Gezgin, 2007, s. ix). Ancak Anadolu'nun o dönemde içinde bulunduğu şartlar; özellikle okuma – yazma oranının çok düşük olması, erişim ve lojistik sorunları nedeniyle, yazılı basının verdiği haberlerin toplumun tüm katmanlarına ulaşip anlaşılabilmesi olası değildir. Bu nedenle yazılı basında çıkan haberlerin farklı iletişim araçlarıyla da halka iletilmesi gerekmiştir. Yukarıda bahsedilen farklı araçlar günümüzde bütünlük (entegre) pazarlama ve devamında bütünlük (entegre) medya planlama olarak adlandırılan model Milli Mücadele sürecinde büyük bir ustalıkla kullanılmıştır. Bütünlük pazarlama iletişimi, hem bir süreç hem de bir konsepttir. Bundan dolayıdır ki, bütünlük pazarlama iletişimi, pazarlama iletişimine ait bütün çabaların bir disiplini, orkestrasyonu, tek sesliliği, uyumu, bütünlüğü gibi değişik kavramlar ile tanımlanmaktadır (Bozkurt, 2007, s. 15). Amaç, davranışı doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektir. 1990'lardan sonra kullanılan bu modelin Milli Mücadele sürecindeki iletişim çalışmalarıyla bütünlük içerisinde olduğu görülmektedir. Bu noktada değinilmesi gereken, ayrıca çalışmanın başlığı içerisinde de yer alan bütüncül yaklaşım (holistik paradigm) kuramıdır. Birbirleri ile bağlantılı ve yine birbirlerine eklenmiş farklı birimlerin bir arada değerlendirilmesi ile öznenin gerçek niteliğinin kavranabileceğini kabul eden yaklaşım biçimidir. Bütüncül yaklaşımın bir başka özelliği de disiplinler arası düşünme ve yatay bağlantılar kurabilmeye olanak tanımasıdır. Antropoloji, ekoloji, ekonomi, felsefe, sosyoloji, siyaset, psikoloji, din, dinsel antropoloji, nöroloji gibi disiplinlerde kullanılmaktadır (Krippner, 1991). Günümüzde özellikle ruh, beden, zihin bütünlüğü olarak psikoloji ve kişisel gelişim alanlarında sıklıkla kullanılmaktadır. Milli Mücadele Döneminde'de yapılan tüm iletişim çalışmaları, alınan tüm askeri ve siyasi kararlar bir bütünün parçalarıdır. Parçalar üzerindeki başarılı çalışmalar, bütünün zaferini getirmiştir denilebilir.

Basın, toplum ve kişilerin düşünce ve eğilimlerini, tercihlerini ve bunlara bağlı olarak davranış değişikliği oluşturabilen güçlü bir iletişim aracıdır. Bu nedenle siyasi figürlerin de ilgi alanlarına dahil olmuş ve sıkça kullanılmıştır. Atatürk, *milli egemenlik ve temsili hükümet* fikrinin yayılmasında ve kamuoyu

oluşturulmasında basının önemini görmüştür ayrıca basının milli olması gerekliliğinin önemine dikkat çekmiştir (Poyraz, 2013, s. 72). Mustafa Kemal, basının bu gücünü çok erken yaşlarında, daha askeri okuldayken farkında olan bir asker ve devlet adamı olarak Milli Mücadele yıllarında basını bir tür silah olarak kullanmıştır. Askeri alanda verilecek mücadelenin ancak kitlelerin desteğiyle başarıya ulaşabileceğinin farkında olarak genellikle İstanbul Hükümeti'nin ve İngilizlerin yönlendirmesiyle işgal kuvvetlerinin haberlerine yer veren ve onların politikalarını halka ileten İstanbul basınına alternatif bir Anadolu basını inşa etmeyi düşünmüş ve bunu uygulamıştır (Ulusoy, 2004). Milli Mücadele'ye karşı olan basın yalnızca İstanbul Hükümetinin ve işgalcilerin haberlerini iletmekle kalmamış, yaptıkları yalan, yanlış haberlerle de halkı etkilemeye çalışmışlardır. Böylece Anadolu basını ve İstanbul basını ya da diğer bir söylemle Mütareke basını ve Mücadele basını olarak adlandırılan iki merkezli bir yapı ortaya çıkmıştır. Bilinmektedir ki, Birinci Dünya Savaşı basın yoluyla yapılan propaganda faaliyetlerinin ilk kez bu denli güçlü kullanıldığı dönem olmuştur. Başta İngiltere olmak üzere dönemin güçlü devletleri özel propaganda teşkilatları hatta propaganda bakanlıkları bile kurmuşlardır. "Wellington House" olarak bilinen İngiltere'nin Propaganda Bakanlığı Birinci Dünya Savaşı döneminde yalnız İngiliz kamuoyunu yönlendirmekle kalmamış, başka ülkelerin halklarını da etkileyecek projeler yürütmüştür (Öymen, 2014, s. 118). İngilizler, çok iyi bildikleri bu işi Milli Mücadele'ye destek vermeyen ve ya bazı farklı yollarla kendileri için çalışmalarını sağladıkları gazete ve gazetecileri kullanarak İstanbul'da ve hatta Anadolu'da da yapmışlardır. Ancak bu kez çok güçlü kurgulanmış bir karşı propaganda hareketiyle karşılaşmışlardır. Kitle iletişim araçlarıyla iletilen mesajların kamuoyunu etkilediğini ve yönlendirebildiğini savunan Harold Lasswell'in bu yaklaşımla geliştirdiği ilk kuram hipodermik iğne, sihirli mermi, uyarıcı tepki ya da propaganda olarak bilinen modeldir (Yaylagül, 2008). Geleneksel iletişim çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Mustafa Kemal, kurguladığı iletişim stratejisini kendine has dehasıyla birleştirip bu kaos ortamından sıyrılmayı başararak liderlik ettiği mücadeleyi başarıyla sürdürmüştür (Poyraz, 2013, s. 76).

Savaş sonrasında A.B.D.'de tüketimi artırmak amacıyla yapılan benzer çalışmalar ilk kez planlı ve sistematik pazarlama faaliyetleri olarak Psikanalist Freud'un yeğeni Edward Bernays tarafından, Freud'un 1921 yılında yayınlanan "Kitle Psikolojisi" kitabındaki görüşleri baz alınarak uygulanmaya başlanmıştır. Savaş sırasında fikirlere ve ideolojilere ikna etme yöntemleri, savaş sonrasında ABD'de ekonomiyi canlandırmak amacıyla kitleleri mal ve hizmetleri satın almaya ikna etmek üzerine kurgulanmıştır. Savaş sürecinde hep kötü amaçlar için kullanıldığından propaganda kavramının insanlarda olumsuz bir algı yarattığının farkında olan Bernays, yaptığı bu çalışmalara "Ben Devri" isimli belgeselde anlattığı üzere Halkla İlişkiler (Public Relations) adını vermiştir (Bernays, 2021). Kendine özgü yeni uygulamaları da

üreten bu kavramın içerdikleri Milli Mücadele döneminde halkı ikna yöntemlerinden biri olarak kullanılmıştır. Milli Mücadele ile hemen hemen aynı sürece denk gelen Amerika'daki bu yeni dönem uygulamalarının aynı hızla Anadolu'da kullanılmış olması şaşırtıcıdır.

Mustafa Kemal'in ülkenin kurtuluşuna yönelik kurduğu strateji içerisinde başta basın olmak üzere dönemin diğer iletişim araçlarının da başarılı bir koordinasyon içinde bütünleşik bir şekilde kullanıldığı ve tüm yönlendirmelerin bizzat kendisi tarafından yapıldığı görülmektedir. Henüz Erzurum ve Sivas Kongrelerinin yapıldığı dönemde İrade-i Milliye ve Hakimiyet-i Milliye gazetelerinin yayımlanmasını sağlamıştır. Buradaki amaç, doğru haberlerin ve kurtuluş yolundaki faaliyetlerin halka aktarılması ve böylece halkın güven ve moralinin yüksek tutulması hem de Anadolu'daki kurtuluş mücadelesinin haklılığının yurt dışına da duyurulmak istenmesidir (Gündüz, 2007, s. 91). Doğal olarak yalnızca kurulan iki gazete ile hedeflere ulaşılması mümkün olmadığından, Anadolu'da zaten var olan ve Milli Mücadele'ye destek veren basının güçlendirilmesi için de çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Kabacalı'nın verdiği bilgilere göre, Milli Mücadele Dönemi boyunca Anadolu'da yüz kadar gazete çıkmış ve büyük bir kısmı Kurtuluş Savaşı'nı desteklemiştir. Makine, kağıt, mürekkep gibi bir çok eksiklikle çok zor koşullar altında çıkan bu gazeteler, tirajları düşük olsa da halkın üzerinde çok büyük etki yaratmışlardır (Akt. Gündüz, 2007, s. 94). Bu etkinin yaratılmasındaki en önemli etmenlerden bir tanesi de Mustafa Kemal'in Anadolu basınına yönlendirmesidir. Daha sonraları Meclis'te yaptığı bir konuşmada bütün basının ne şekilde söylem geliştireceklerine dair bilgilendirildiklerini ve basının da bunu başarıyla uyguladığını söylemiştir (Kabacalı, 1998). Bu noktada da D.M. White tarafından geliştirilen, günümüz iletişim kuramları içerisinde "eşik bekçiliği" olan bilinen modeldir. Medya mesajlarını belirleyen, haber üretimi sırasında neyin nasıl haber olacağına ya da olmayacağına karar veren kişi "eşik bekçisi" olarak kavramsallaştırılmıştır (Yaylagül, 2008, s. 72). Günümüzde haber editörlüğü, genel yayın yönetmenliği, yazı işleri müdürlüğü gibi ünvanlar bu kavramın içindedir.

Yunus Nadi ve Halide Edip Adıvar'ın önerileriyle ve Mustafa Kemal'in talimatıyla Anadolu Ajansı'nın 6 Nisan 1920 tarihinde kurulması da Milli Mücadele mesajlarının tek bir elden, aynı kavramlar kullanılarak dil birliği içerisinde tüm Anadolu basınına ve dünyaya yayılması konusunda çok önemlidir. Anadolu Ajansı'nın faaliyete geçmesi aynı zamanda kurulan veya var olan gazetelere haber temin etmek, onları bilgi ile beslemek anlamına da gelmektedir. Çünkü zor şartlar altında çıkarılan gazetelerin haber bulmak için muhabir istihdam etme, onları farklı yerlere gönderme gibi olanakları olmamıştır. Ayrıca Matbuat Umum Müdürlüğü'nün kurulması da Anadolu'daki Milli Mücadele'yi destekleyen basına her türlü yardımın yapılmasını hedeflemektedir. Bu durumun güdümlü bir basın yaratmak olduğu

söylenbilir ki bu durum günün koşulları uyarınca gerekli görülmektedir. Ancak o dönemlerde Anadolu'daki faaliyetleri izleyen Sovyet gazeteci Yust, bunun tam bir sansür ve güdümlene olmadığını, Misak-ı Milli'ye uymak koşulu ile basının yazdıklarının özgürlük olarak değerlendirildiğini ifade etmiştir (Koloğlu, 2013, s. 114-115). Bu girişimler cephe gerisi ve cephe haberlerinin doğru şekilde yayılmasını sağlamış ve mütareke basını tarafından yapılan dezenformasyonu büyük ölçüde engellemiştir. Bu aynı zamanda Milli Mücadeleye karşı sürekli haber üreten İstanbul merkezli Türkiye Havas-Reuter Ajansının etkisini azaltmak ve karşısına rakip bir haber ajansı konulması konusunda da önemli bir taktik hamle olduğu söylenebilir.

Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçişinden önce de bağımsızlığı destekleyen bu konuda faaliyet gösteren Anadolu gazeteleri vardır. Anadolu basınının düşmana karşı ilk direnişi İzmir'de Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) gazetesiyle başlamıştır. Gazetenin başyazarı Osman Nevres, takma adıyla Hasan Tahsin, Kordonboyunda İzmir'e çıkan Yunan askerlerine ilk kurşunu atan kişidir ve orada öldürülmüştür (Topuz, 2003, s. 118). İzmir, Adana gibi düşman işgaline uğramış illerdeki Milli Mücadele'yi destekleyen basının durumu diğerlerine göre daha zordur. Bir çok basımevi baskına uğramış, yazarları ve sahipleri tutuklanmış hatta öldürülmüştür.

Bütün bu çalışmaların sonucunda birbirleri ile koordineli bir şekilde işleyen, Milli Mücadele Basını, telgraf ağı, hatipler, verilen hutbeler, Milli müdafa-i Hukuk Cemiyetleri, mitingler ve afişlerden oluşan bir medya ağı kurulmuştur. Sözü edilen medya ağının içinde yer alan hatipler ve imamların verdiği hutbeler bu süreçte çok önemlidir. Mustafa Kemal, Samsun'dan başladığı Anadolu yolculuğu sırasında her gittiği, uğradığı yerde halkı işgale karşı gösteri ve mitingler yapmaya yönlendirmiş ve bu mitinglerde özellikle bölgenin cami hocasının konuşmasını istemiştir. Çünkü cami imamlarının toplum içindeki saygın yeri bellidir, hem de söylemleri, hitabetleri güçlüdür. İmamlardan aynı zamanda camilerde de Milli Mücadele'yi destekleyen hutbeler verilmesini istemiştir. Örneğin, ilk gittiği yerlerden biri olan Havza'da düzenlettiği mitingde Sıtkı Hoca'nın halkı coşturak konuşmasından çok memnun kalmıştır (Mütercimler, 2008, s. 527). Günümüz iletişim kuramları içerisinde bu durum "kanaat önderliği" ve ya "iki aşamalı akış" modeliyle ifade edilmektedir. Bu model, bir topluma iletmek istenen mesajların kanaat önderlerince kavramsallaştırıldığını ve bilinebilir bir hale getirdiğini açıklayan bir yaklaşımdır (Mutlu, 1998, s. 163). 1940 yılında Amerika'da Başkanlık seçimleri için yapılan bir alan araştırmasında, medya araçlarından gelen mesajların insanların oy verme davranışına birebir etki etmediği, bununla birlikte araya "kanaat önderleri" gibi bir değişkenin girdiği, böylece iletişimin iki aşamalı bir akışla oluştuğu saptanmıştır. Berelson ve Lazarsfeld'in ortaya koyduğu bu modelde kanaat önderi medya mesajlarını yeniden

yorumlayarak iletir ve toplumda o konu ile ilgili kendisinin desteklediği ve ya desteklemediği bir görüş oluşturabilmektedir (Yaylagül, 2008, s. 49).

Yapılan tüm toplantı ve kongrelerden çıkan bildiriler, kararlar, Mustafa Kemal'in beyanname ve tamimleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra da Meclisin gündemi, çıkan yasalar ve ilgili haberler, resmi harp tebliğleri ve savaşın gidişatı ile ilgili bilgiler bu kurulan telgraf ağı yoluyla halka en doğru şekilde aktarılacak onların da Milli Mücadele'ye verecekleri destek en üst düzeye çıkarılmış, ayrıca muhaliflerce yapılan yalan – yanlış haberlerin de önü büyük ölçüde kesilmiştir. Ayrıca Milli Mücadele Basını'nın dil birliği, Anadolu'da daha önceden de var olan ve Türkçe dışında yayın yapan gazetelerinde kendiliğinden kapanmasına yol açmıştır. Türk dilinin egemen olduğu bir bölge ortaya çıkmıştır (Koloğlu, 2013, s. 115).

1920 yılının sonlarında, Anadolu Basını artık güçlenmiş görünmektedir. Örgütlenme başarılı, hemen her yere haber ve istihbarat şubeleri kurulmuştur (Özkaya, 1985, s. 902). Şüphesiz ki, Mustafa Kemal'in bu konuya verdiği önem ve titizlik karşılığını bulmuştur.

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE YURT DIŞI BASINLA KURULAN İLETİŞİM FAALİYETLERİ

Mustafa Kemal'in yurt dışı basınla kurduğu iletişim daha Anadolu'ya geçmeden önce İstanbul'da başladığı söylenebilir. O dönemlerde dahi fikirlerini açıkça beyan etmekten kaçınmamıştır. Bu durum, resmi bir görevle ve geniş yetkilerle Anadolu'ya gönderilmesinin en önemli sebeplerinden biri olarak düşünülebilir. Kendi söylemiyle İstanbul kendisinden kurtulmak istemiştir. İstanbul'da bulunduğu dönemde yabancı basının haber ve istihbarat kaynaklarından biri olan İngiliz Sefaretinden ve aynı zamanda papaz ve İngiliz Muhipleri Cemiyeti Başkanı olan Frew'un görüşme isteğini kabul etmiş, Frew'un tüm kışkırtıcı sözlerine rağmen sakinliğini ve nezaketini koruyarak ülkesini sahiplenişini, sağlam ve güvenilir kişiliğini ortaya koymuştur. Aynı zamanda bu görüşmeden çıkarımlar yaparak, milletin her ferdinin gerçek bir insan olarak yaşama yolunda her türlü fedakarlığı göze alması gerektiğini söylemiştir (Mütercimler, 2008). Mustafa Kemal'in gazetecilerle yaptığı görüşmelerde verdiği net yanıtlar Steward'ın (2005) iş camiasının basınla ilişkiler alanında manifesto niteliğindeki kitabında şöyle ifade edilmektedir; “Bir gazeteciye yorum yok demeyin, dediğiniz takdirde, kumda bir çizgi çizmiş olursunuz. Gazeteciye mesajınızı doğrudan okuyucularıyla ve ya izleyicileriyle paylaşma olanağından faydalanmak yerine sizin hakkınızda konuşmak ve fikir yürütmek fırsatı vermiş olursunuz.” Yine İstanbul'da olup, Pera Palas'ta kaldığı günlerde Daily Mail gazetesi muhabiri Ward Price'dan kendisini İngiliz yetkililerle görüştürmesini

istemıştır. İngilizlerse bu talebi önemsememiştir. Buradaki amaç ise işgalci İngilizlerin kendisiyle ilgili hiçbir konuda şüphe duymamalarını sağlamaktır. Yine İttihatçıların yeni kurdukları Teceddüt Partisine girdiğine dair çıkan haberleri derhal yalanlamıştır. Damat Ferit Paşa bile baştercümanı Ryan’a Mustafa Kemal’le görüştüğünü ve güvenilir olduğunu söylemiştir. Yarattığı bu algı Anadolu’ya geçiş görevinin anahtarlarından biri olmuştur. Günümüzde satış – pazarlama, reklam ve siyaset gibi alanlarda sıkça kullanılan bir kavram olan algı ve algı yönetimi, markaların, kişilerin başarılı olmak, hedeflerine ulaşmak ve kendilerini daha iyi bir konuma getirmek amacı ile hedef kitlenin istenen davranışlara yönltilmesi sağlayarak daha önceden sahip oldukları düşünceleri değiştirerek sunulan yeni algıya ikna etme çalışmalarıdır (Pustu 2014, s. 332). Psikolojik üstünlük kurmaya yönelik çalışmalarının bir başka yolu olarak bilinen bu kavramın tarihsel sürecine bakıldığında savaş sanatlarıyla başladığı görülmektedir. Avrupa kamuoyunda algı yaratma ve destek bulma çalışmalarına Avrupa’da yaşayan dostlarını ve arkadaşlarını da kattığı görülmektedir. Pierre Loti’ye kusursuz Fransızcasıyla ve kendi el yazısıyla yazdığı mektup, hediye olarak bir halı ile birlikte kendisine ulaştırılmıştır. Bu durum aynı zamanda daha önce üzerinde durduğumuz kamu diplomasisi kavramını da bir örnek teşkil etmektedir (Oba, 2021, s. 170-171).

Mustafa Kemal, yabancı basınla olan ilişkilere Milli Mücadele döneminde çok önem vermiş, bunun yanı sıra, bağımsızlık, hak ve hukuk içeren haber, yazı ve beyanatlarında dünya kamuoyunu da ikna edecek, onları gücendirmeyecek, başka bir deyişle onları karşımıza almayacak bir şekilde düzenlemiştir. Ayrıca tüm Milli Mücadele basınına da böyle davranmasını telkin etmiştir. Özkaya’nın da (1985) söz ettiği üzere, Mustafa Kemal, Milli Mücadelenin yanında olan basınının dikkat edeceği konuların özellikle ulusal hak ve hukukun korunmasıyla birlikte tüm milletlerin hak ve hukukuna da saygı gösterecek şekilde yazılmasını, Avrupa kamuoyunu da yanımıza çekecek şekilde düzenlenmesini istemiş ve bu düşüncesini 4 Mart 1920’de Sivas’a ve Heyet-i Merkeziye’ye gönderdiği telgrafta da belirtmiştir. Özellikle İtilaf Devletlerinin kendi aralarındaki anlaşmazlıkları konusunda kendi görüşlerini değil, dış basından aldıkları bilgilerle haber yapmaları üzerinde durmuş, Suriye, Arabistan, Irak gibi ülkeleri ilgilendiren konularda da sözkonusu ülkelerin hak, hukuk ve bağımsızlıklarını desteklediğimizin dile getirilmesini istemiştir. Gerçekten de Milli Mücadele Basınının o dönemdeki yayınları incelendiğinde Mustafa Kemal’in tüm direktiflerine uyulduğu, Avrupa’da gerçekleşen olayların kendi yayınlarından alıntılarla verildiği, Wilson Prensiplerinin sıklıkla gazetelerde yer aldığı, zafer ve kurtuluş duygularının halka sürekli yansıtıldığı, birlik ve beraberlik temalarının vurgulandığı görülmektedir. Bunlar Milli Mücadelenin başarıya giden yolunda basının izleyeceği rotanın anahtar kelimeleridir. Mustafa Kemal’in genel stratejisinin bu bölümünün Anadolu basını tarafından büyük bir başarıyla yerine getirildiği

söylenbilir. Bu noktada asıl amaç elbette Milli Mücadele'ye zarar verecek olası hatalardan kaçınılmasını sağlamaktır. Aynı dengeli ve çok yönlü anlayış gelecekte de Türkiye Cumhuriyeti'nin izleyeceği dış siyasetin temelini oluşturmaları açısından da önemli bir ipucudur (Oba, 2025).

Mustafa Kemal, Milli Mücadele sürecinden tüm dünyayı haberdar etmek için dış basınla ilişki kurmak ve onlarla söyleşi yapmak gibi faaliyetleri çok önemsemiştir. Halide Edip Adıvar'ın tavsiyesiyle 4-11 Eylül 1919'da yapılan Sivas Kongresi'ne Amerikalı Gazeteci Louis E. Browne davet edilmiştir. Chicago Daily News'un muhabiri olan Browne aynı zamanda dönemin Amerikan Başkanı Wilson'un manda komisyonu başkanı Crane'nin de özel temsilcisidir. Bu noktada da yabancı gazeteci seçiminin rastgele yapılmadığı görülmektedir. Kinross'un (1994) aktardığına göre, Mustafa Kemal Browne'den kendisine verdiği bilgilerin ve yaptığı gözlemlerin Amerikan Kongresi'ne ve Senatosu'na iletilmesini istemiş ve ayrıca bir heyetin Anadolu'ya gelerek gerçek durumu görmeleri talebinde bulunmuştur. Ayrıca muhabirle sürekli iletişim halinde kalarak Anadolu'daki gerçekliği yerinde incelemesini ve gözlemlemesini sağlamıştır. Böylece dönemin en etkili mercileri kullanılarak Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın varlığı ve gerçekliği tüm dünyaya duyurulmuştur. İlerleyen zamanda özellikle İnönü ve Sakarya muharebelerinin zaferle sonuçlanması sonrasında yabancı basının ilgisi daha fazla Anadolu'ya ve Mustafa Kemal'e çevrilmiştir.

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE İSTANBUL BASINIYLA KURULAN İLETİŞİM FAALİYETLERİ

Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmek için Samsun'a çıkmasıyla başlayan süreçte İstanbul Basınının bir kısmının Milli Mücadele'yi desteklediği görülmektedir. Ancak, 5 Şubat 1919 tarihli İstanbul Hükümeti'nin yayımladığı kararname ve ardından işgalcilerin uyguladığı sansür nedeniyle yeterince ses çıkaramamışlardır. İleri, Yenigün, Akşam, Vakit, Tasvir gibi gazeteler ise Mustafa Kemal'e destek vermekten çekinmemişlerdir. Başta Vakit ve Tasvir olmak üzere bir çoğu Anadolu'ya silah ve adam kaçırma, haber ulaştırma gibi faaliyetlerde dahi bulunmuşlardır (Koloğlu, 1994, s. 116). Aslında Mustafa Kemal bu gazetelerin sahipleriyle ve yazarlarıyla henüz İstanbul'dayken toplantılar yapmış, hatta Vakit Gazetesi'ne Mütareke şartları ve genel durum ile ilgili önemli bir röportaj vermiştir. Bununla birlikte, Hukukubeşer gazetesi gibi İstanbul Hükümeti'nin sesi olan gazeteler de mevcuttur. 14 Mart 1919 günü yayımlanan gazetede içinde Mustafa Kemal'in de bulunduğu ordu komutanlarını çirkin bir üslupla suçlayan haber yayımlanınca, Mustafa Kemal hemen Milli Savunma Bakanlığı'na dilekçe göndererek durumun düzeltilmesini istemiştir. Birçok kişinin göze batmamak için özen gösterdiği bir ortamda çok sert bir yazı kaleme alarak gazeteye yanıt vermiştir. Bu yazı başına dert olmuş, gazete sahibi tarafından kendisine hakaret davası dahi açılmıştır. Anadolu'ya geçtiğinde dahi hakkındaki dava halen devam

etmektedir (Mütercimler, 2008, s. 454). Daha önceki bölümlerde de söz edildiği üzere, Milli Mücadele sürecinde düşman tek değildir. İstanbul'daki bazı gazeteler özellikle Mondros Mütarekesi sonrasında yaptıkları yayınlarla en az İstanbul Hükümeti ve işgal kuvvetleri kadar Milli Mücadele'ye köstek olmaya çalışmışlardır.

Milli Mücadele sürecinde İstanbul Basını'nın Anadolu'ya dair aldıkları haberlerin kaynağı genellikle takalar kayıklar veya yük gemileri olmuştur. Anadolu Ajansı'nın yayınladığı bültenler, tebliğler, cephe haberleri ve Meclis Toplantılarının özetleri kaptanlar veya tayfalar tarafından toplanarak İstanbul'a getirilip İstanbul gazetecilerine satılmıştır (Topuz, 2003, s. 140).

Özkaya'nın (1985) belirttiği üzere, Anadolu'da inşa edilen Milli Mücadele Basını'nın uğraşlarının sekteye uğramaması, İstanbul kaynaklı zararlı yayınların Anadolu'ya ulaşmaması ve halkın zihninde karışıklığa sebep olmaması için 2 Mayıs 1920'de İstanbul'la ilgili her çeşit resmi muhaberatı yasaklanmıştır. Bu karar 23 Nisan 1920'de açılan TBMM'nin 2 no'lu Karamamesi olarak yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha sonra genişletilen karar 6 Mayıs 1920'de 19 maddelik sansür talimatnamesine dönüştürülerek Hakimiyet-i Milliye Gazetesi tarafından kamuoyuna duyurulmuştur. Yalnızca iç basını değil, aynı zamanda dış basını da titizlikle takip eden Mustafa Kemal, bu tip yayınlara anında müdahale edilmesi ve çıkan haberlerin tekzip edilmesi için de ciddi uğraşlar vermiştir.

Milli Mücadele'nin meşruluğunun tüm dünyaya ve Türkiye'ye yaymak için İstanbul Basını'nın önemli olduğu bir gerçektir. Bunu bilen Mustafa Kemal, İstanbul Basını ile iletişime geçmiş, en büyük sorunlardan birinin halkın hala mücadelecileri İttihatçı olarak algılamaları yönünde bir yanılsama olduğunu anlamıştır. Aynı yanılsama aslında Anadolu'da da mevcuttur. Elbette karşı taraf bu yanılsamayı körüklemekte ve bu yönde haberler çıkarmaktadırlar. Halkın İttihat ve Terakki'ye olan düşmanlığını iyi bilen Mustafa Kemal, bu yanlış anlaşılmayı gidermek için bir beyanname hazırlamış ve İstanbul basınına göndermiştir. Ancak ne yazık ki bu beyanname sansür nedeniyle İstanbul gazetelerinde yayınlanamamıştır. Mustafa Kemal Milli Mücadele süreci boyunca İstanbul Basını ile iletişimini hiç kesmemiştir, aynı şekilde İstanbul gazetecileri de gönderdikleri telgraflarla Milli Mücadele'nin yanında olduklarını belirtmişlerdir. Milli Mücadele'yi destekleyen 140 civarında aydın ve gazeteci Ermenilere katliam yapılmasına destek olmakla suçlanarak Malta'ya sürgüne gönderilmişlerdir (Öymen, 2014, s. 78). İstanbul Hükümeti ve İngiliz işgal güçleri daha fazla muhalefet istememişlerdir. Bir süre sonra baskının artmasıyla birlikte İstanbul gazetecilerinden bazıları Anadolu'ya geçmişlerdir.

Kurtuluş Mücadelesinde zaman içinde zaferlere ulaşıldıkça ve nihayetinde Eylül 1922'de Milli Mücadele Orduları'nın İzmir'e girmesiyle İstanbul Basını üzerindeki baskı kalkmış, muhalif gazeteler ise

kendi kendilerine yok olmaya başlamışlardır. Onların yerine Ankara'dan gelen Yunus Nadi gibi gazeteciler yeni gazeteler açmışlardır, Cumhuriyet ve Milliyet bu gazetelerin önde gelenlerinden olmuştur. Elbette devam eden yıllarda da TBMM'nin veya hükümetin aldığı kararlara karşı muhalif yayınlar yapılmış, bunlara karşı da yeni tedbirler geliştirilmiştir. Özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra ve rejim hala tam anlamıyla sağlam temellere dayanmamışken, basına sınırsız özgürlük verilmesini düşünmek mümkün olmamıştır. Basına sansür konusunda ise Mustafa Kemal'in 01-11-1923 tarihinde Meclis'te söylediği söz önemlidir; "Basın özgürlüğünden doğacak sıkıntıların giderilmesi doğrudan doğruya basın özgürlüğü ile sağlanmalıdır" (Topuz, 2003, s. 113).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Mustafa Kemal Atatürk'ün Milli Mücadele Dönemi'nde izlediği ve farklı hedef kitlelerine yönelik olarak uyguladığı bütüncül iletişim kurgularını inceleyen bu çalışmada, günümüz iletişim kuramları ile söz konusu süreçte gerçekleştirilenler karşılaştırılmış, örneklerle açıklanarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bilindiği üzere, iletişim, farklı disiplinlerden beslenen ve aynı zamanda onları da besleyen bir bilim dalıdır. Bu nedenle, iletişim kuramları psikoloji, sosyoloji, satış-pazarlama, ikna, siyaset ve ekonomi başta olmak üzere bir çok disiplinin kuramları ile örtüşmektedir. Çalışma da bu kuramların da değerlendirmesi yapılmıştır. Ancak, doğal olarak Milli Mücadele sürecindeki her sözün, her davranışın ve kararın incelenmesi mümkün olmamıştır.

Araştırmanın öne çıkardığı bulguların en dikkat çekici noktalarından bir tanesi Atatürk'ün çağının çok ötesinde, Sinov'un (2023) kitaplarına verdiği isimle "Yarının Adamı" deyimine uygunluğudur. Görülmektedir ki, özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında mercek altına alınan ve üzerinde sayısız araştırmalar yapılarak bilim haline gelen siyaset, pazarlama ve iletişim gibi alanlara ait bir çok kavram ve kuramı neredeyse tüm yaşamı boyunca uygulamıştır. Kendisini başarıya ulaştıran en önemli etmen çok yönlü bir kişilik olmasıdır. Devlet adamlığı, liderlik, diplomatlık, yüksek öngörü yetisi, askerlik ve eğitimcilik bu yönlerden bazılarıdır (Akın ve Bal, 2002, s. 18). Tüm bunlar Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna giden yolda askeri ve siyasi başarıları beraberinde getirmiştir. Çalışma sırasında yapılan araştırmalarda görülmüştür ki, planlı çalışma ve zamanı iyi ve verimli kullanma alışkanlığına sahiptir. Bu nedenle yurt içindeki basın kuruluşlarından cephe hazırlıklarına, izlenecek politikaların belirlenmesinden yurt dışı basın ilişkilerine kadar ve daha bir çok detayı hiç atlamamış, her şeyi en ince ayrıntısına kadar düşünmüş ve planlamıştır. Elindeki imkanları çok iyi değerlendirebilen, kendi potansiyelinin ve yeteneklerinin farkında olan ve bunları alışlagelmiş yöntemlerin dışında da kullanabilen yaratıcı bir kişilik olduğu da araştırmanın bulguları arasında değerlendirilebilir. Tahmin edileceği ve araştırmalarda görüldüğü üzere yeni bir devlet

kurmaya giden bu yol açık, pürüzsüz, konforlu, maddi manevi tatminkar ve güvenli değildir. Atatürk tarihin gördüğü en sabırlı ve soğukkanlı liderler arasındadır (Doster, 2025). Burada da dikkat çeken bir başka bulgu, içerden ve dışarıdan gelen her türlü askeri ve siyasi sorunda sakin kalabilen, planlı ve akılcı çözüm yollarını geliştirebilen stratejik yaklaşım sahibi bir yapısının olmasıdır.

Çalışma ile ilgili yapılan literatür taramasında en çok dikkat çeken husus; henüz çok erken yaşlardan itibaren aynı ülkü, aynı tutku ve aynı azimle çalışmaya devam edebilmiş, hiç bir zaman inancını ve cesaretini yitirmemiş olmasıdır. Atatürk, kendi inanç ve fikirleri etrafında insanları toparlayarak, peşinden sürüklemiş, cesaretle risk almayı bilmiş, hatalarını da kabul edip düzelterek ülkeyi kurtararak liderliğini kanıtlamıştır (Özlü, 2011, s. 816). Girişimcilik ve liderlik alanlarında kriz ve stres yönetimi, risk alabilme ve yönetebilme gibi günümüzde öğreti haline gelmiş daha bir çok özelliğin kendisinde zaten var olduğu bir kez daha görülmüştür.

Milli Mücadele sürecinde yapılan çalışmalar elbette ki bu süreçle birlikte yani 9 Eylül 1922 tarihiyle bitmemiştir. Arkasından gelen tüm dönemlerde, İstanbul'un işgalden kurtarılışı, Lozan Barış Antlaşması, Cumhuriyet'in ilanı ve yeni bir devlet kuruluşu, sonrasında devrimlerle birlikte modern bir toplumun yaratılışı, iç ve dış ilişkiler gibi daha bir çok alanda aynı kararlı iletişim politikaları devam etmiştir. Elde edilen büyük zafer sonrasında halka dağıtılan kurtuluş mendilleri bile günümüzde halkla ilişkiler alanında çok etkin bir şekilde kullanılan promosyon çalışmalarının en iyi örneklerinden biridir. O kadar yoğunluk, savaş, yoksulluk, yoksunluk gibi bir çok sorunla uğraşılırken bu ayrıntının düşünülmesi bile dahiyane bir PR örneğidir.

Cumhuriyetimizin 2. Yüzyılında Atatürk'ün askerlik dehası dışındaki diğer muhteşem meziyetlerini, stratejik düşünme ve öngörme yeteneğini, üstün muhakeme kabiliyetini, bilgiyi farklı alanlara uygulayabilme becerilerini, her koşulda koruduğu cesur ve kararlı tutumunu, başta matematik ve tarih olmak üzere farklı bilim dallarındaki bilgisini, entelektüel kişiliğini ve daha bir çok farklı yönlerini gelecek nesillere aktarmak gereklidir. 1976 yılında UNESCO'nun bir öneriyle birlikte tüm üyelerine gönderdiği yazılı notta "Bu gün UNESCO'nun üzerinde çalıştığı bütün projelerin isim babası Mustafa Kemal'dir" yazılmıştır ve öneri için yapılan oylamada tüm üyeler tarafından eksiksiz olarak kabul edilmiştir böylece Atatürk'ün 100. doğum yılı tüm dünyada kutlanmıştır (Ercan 2011, s. 126). Atatürk'ü anlamak, ders kitaplarında veya biyografilerinde yazan askerlik dehası dışındaki alanlarda da neler gerçekleştirdiğini daha da önemlisi zor şartlar altında aldığı isabetli kararların, sabrının ve gerçekleştirdiği çalışmaların nedenlerini sorgulamak ve anlamak gerekmektedir.

Bütün bu anlatılanlardan sonra gösterdiği yüksek performans ve elde ettiği umulmaz başarılar nedeniyle Mustafa Kemal Atatürk'e bazı insan üstü sıfatlar yüklenebilir. Bu işin kolay yanısıdır ve Atatürk'ü gerçekten anlamamıza ve anlatmamıza engel teşkil etmektedir. Kişilerin kim ve ne olduklarının ötesinde, tüm sıfat ve ünvanlardan arındırılarak asıl kendilerini nasıl ürettiklerini anlamak ve araştırmak gerekir. Atatürk gerçekten çok büyük bir iş başarmış, her türlü zorluğa rağmen yeni bir devlet ve medeni bir toplum inşa etmiştir. Burada asıl sorulması gereken soru yeni bir devleti nasıl inşa ettiğinin de ötesinde kendisini nasıl inşa ettiği olmalıdır.

Atatürk'ün yeteneklerini nasıl geliştirdiğini, yüksek farkındalığını, bilgisinden gelen özgüveni, özgüveninden gelen cesaretini, hiçbir zaman konfor alanında kalmayıp olanla yetinmeme gücünü, okuduğu binlerce kitapla zenginleştirdiği hitabet yeteneğini ve daha bir çok özelliği kendisinde nasıl gerçekleştirdiğini anlamamız ve anlamak için araştırmamız gerekmektedir. İşte o zaman O'nun gibi düşünmeyi, sorunlarımıza O'nun gibi çözümler üretebilmeyi, yolumuzdan sapmadan başarıya nasıl ulaşacağımızı ve O'na gerçek sevgi ve saygıyı yapaylıktan, salt biçimsellikten uzak bir şekilde nasıl gösterebileceğimizi öğrenebiliriz.

EXTENDED ABSTRACT

During the National Struggle period, which laid the groundwork for the establishment of the modern Türkiye, Mustafa Kemal Atatürk not only focused on efforts towards victory such as establishing a regular army, procuring equipment, and developing front-line strategies, but he also placed great importance on the establishment of new media outlets and on controlling the messages disseminated by the local and foreign press.

Established under Atatürk's direction, Anadolu Agency (AA), along with supportive publications in Istanbul and local Anatolian newspapers, actively disseminated congress proceedings, declarations, circulars, and statements by Atatürk until 1923. By that year, these media channels also broadcasted messages from the Turkish Grand National Assembly (TBMM), bolstering both military resistance and the fight against occupying forces.

Founded on April 6, 1920, AA played a vital role in unifying and complementing National Struggle strategies, acting as a form of public diplomacy by conveying the legitimacy of the cause to the global audience. These media outlets were crucial in countering the Istanbul government's disinformation spread under pressure from occupying forces, informing the public accurately, uniting them around the

struggle, controlling information flow, and swiftly broadcasting decisions made by the TBMM, which led the resistance.

The primary aim of this study is to examine the role and contributions of media tools within National Struggle strategies. A secondary focus is on Mustafa Kemal Atatürk's interviews with the foreign press, analyzing how he used Western media to communicate the Ankara Government's rationale and guide the narrative of the National Struggle. The third objective is to assess the activities of the Istanbul press, highlighting its fragmented structure, censorship practices, and its influence on the broader press policies of the struggle.

Through an analysis of Atatürk's interviews with the Istanbul press, this study highlights its fragmented structure, censorship practices, and contributions to the overall press strategy of the National Struggle. Together, these objectives demonstrate the strategic coherence of the efforts, revealing that each action was meticulously planned to shape effects, reactions, and perceptions across all stakeholders.

Essentially, this study emphasizes the crucial role that the press played in shaping the strategies of the National Struggle, highlighting the importance of concepts such as informing the public, legitimizing, generating consent, and controlling messages in conventional warfare, thereby demonstrating the success of the Turkish War of Independence. In general, the "communication success" aimed to be demonstrated in this study also shows that Atatürk was not only an outstanding commander but also a highly versatile figure who could apply his skills and knowledge in various fields.

In the Republic's second century, fully understanding Atatürk means moving beyond his role as a successful soldier, recognizing it as only one of his many talents. His leadership not only led to the liberation of the homeland and the founding of the Republic of Türkiye but also to a stunning victory over occupying forces at Gallipoli in World War I, launching his global prominence. Yet, winning the war and establishing a state was only part of his vision; he understood that a united "nation," rooted in shared values, was essential to sustaining it. Unfortunately, Atatürk's genius in creating these unifying values has not been fully conveyed to future generations—a genius formed by the intelligence, experience, and insight he developed from a young age.

Growing up amid war, Atatürk experienced occupation, brutality, oppression, and injustice firsthand, even within his own neighborhood—hardships that undoubtedly forged his character. Despite

material and moral challenges, injustices, and even setbacks, nothing could deter him from his ideals, his love for his homeland, or his unwavering belief in independence.

Viewing Atatürk's 57-year life from this perspective, one could draw countless lessons on personal development. His character embodied ambition, determination, patience, effort, faith, passion, and knowledge—traits that go far beyond the battlefield. Even in his toughest times, his hope and confidence inspired those around him, making it crucial to pass on these qualities to future generations in Türkiye as a source of inspiration. At a time when access to information was limited, Atatürk read over 4,000 books, not only absorbing knowledge but also adapting it to diverse situations. His reasoning skills and foresight were remarkable, as were his contributions to fields like geometry. His lifelong dedication to reading and research was driven by a commitment to self-improvement and using his insights for the benefit of his people—an enduring legacy that new generations have a right to know and appreciate.

This study was conducted to draw attention to the concept of communication among the mentioned traits, explaining how, even back then, Atatürk meticulously and strategically used what we today regard as an academic field of communication studies. Additional analyses on other significant concepts are planned for future studies. The study was carried out using the literature review technique, one of the qualitative research methods. Findings are examined within the framework of communication theories, assessing their adaptation to systematically implemented policies and analyzing their outcomes.

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. /The author declares that there is no conflict of interest.

Yazarların Katkıları/Author Contributions

Makale tek yazarlıdır. /The article has a single author.

This work is licensed under **Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License** (CC BY-NC 4.0).

KAYNAKÇA

- Arndt, J. (1967). Word of mouth advertising: A review of the literature. Advertising Research Foundation.
- Akın, M. ve Bal, D. A. (2002). Atatürk'ün eğitimci kişiliği ve eğitim-öğretim boyutlu düşünceleri, Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(1), 1-9.
- Atatürk, M. K. (2005). Nutuk. Alfa.
- Aziz, A. (2023). Siyasal iletişim. Nobel.
- Barston, R.P. (2006). Modern diplomacy. Routledge.
- Bernays, E. (2021, Nisan 9). Ben Devri. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Db4zIQm4hms>
- Borak, S. (2004). Atatürk'ün İstanbul'daki çalışmaları. Kırmızı Beyaz.
- Bozkurt, İ. (2007). Bütünleşik pazarlama iletişimi. Media Cat.
- Bulut, N. (2003). Demokrasiyi ideal anlamına yaklaştırma çabası olarak radikal demokrasi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(1-2), 41-68.
- Doster, B. (2025, Şubat 13). Atatürk'ün dış politikası, stratejisi ve kamu diplomasisi. https://tasam.org/Files/Icerik/File/Prof__Dr__Bar%C4%B1%C5%9F_DOSTER_pdf_6b6bf161-8d74-43fa-8324-6e63e40e2b7a.pdf.
- Ercan, Y. (2011). Bizim Atatürk. Belgi Dergisi, (2), 119-134.
- Gerbner, G. (1972). Communication and social environment. Scientific American, 227(3), 152-162.
- Gezgin, S. (2007). Türkiye'de yerel basın. S. Gezgin (Ed.) Türkiye'de yerel basın, içinde (s. 177–196). İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Gündüz, U. (2007). Kurtuluş Savaşı'nda yerel basının rolü. S. Gezgin (Ed.) Türkiye'de yerel basın, içinde (s. 89–106). İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Kabacalı, A. (1998). Cumhuriyet öncesi ve sonrası matbaa ve basın sanayi. Cem Ofset.
- Kinross, L. (1994). Atatürk: Bir milletin yeniden doğuşu. Altın.
- Koloğlu, O. (2013). Osmanlı'dan 21.yüzyıla basın tarihi. Pozitif.
- Köse, S. (2021). Etkili Lider: Atatürk. Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi, 5(1), 34-47.
- Krippner, S. (1991). The holistic paradigm. World futures. Journal of General Evolution, 30(3), 133-140.
- Mutlu, E. (1998). İletişim sözlüğü. Ar.
- Mütercimler, E. (2008). Fikrimizin rehberi. Alfa.
- Nye, J. (2005). Yumuşak güç. Elips.
- Oba, A. E. (2013). Diplomasi ve tarih: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk diplomasi tarihi araştırmaları. Kitabevi.

- Oba, A. E. (2025, Şubat 10). Tarih ve diplomasi araştırmalarına göre Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün diplomat kimliği. <https://ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2024/06/174-AliEnginOba.pdf>.
- Okur, M. (2024, Şubat 13). Atatürk Ansiklopedisi, Mondros Mütarekesi. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mondros-mutarekesi/>
- Ortaylı, İ. (2018). Gazi Mustafa Kemal Atatürk. Kronik.
- Öymen, O. (2014). Bir propaganda silahı olarak basın: Dünyada ve Türkiye’de sansür, baskı ve yönlendirme. Remzi.
- Özkaya, Y. (1985). Millî Mücadele başlangıcında basın ve Mustafa Kemal Paşa’nın basınla ilişkileri. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1(3), 871-912.
- Özlü, H. (2011). Atatürk’ün yazdığı “taktik meselenin çözümü ve emirlerin yazılmasına ilişkin öğütler” adlı eserin onun liderlik özellikleri açısından analizi. Atatürk Yolu Dergisi, 12(48), 815-838.
- Poyraz, E. (2013). Atatürk’ün iletişim stratejisi ve stratejik hedefi hakkında bir analiz. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, 2(1), 72-93.
- Pustu, Y. (2014). Algı yönetimi: Kavramsal ve teorik Bakış Açısı. B. Karabulut (Ed.) Algılama yönetimi, içinde (s. 309–330). Alfa.
- Sinov, C. (2023). Yarının adamı. Masa.
- Slater, M. S. (2015). Altın bağ-Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatına dair bir roman (Çev. Uluocak, K. T.). Doğu.
- Steward, S. (2005). Medya ile ilişkiler rehberi. (Çev. Emir, Ö.). Media Cat.
- Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (2025, Şubat 13). www.tasam.org
- TDK. (2025, Şubat 13). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/?ara=strateji>
- Theodorson, S. A. ve Theodorson, G. R. (1969). A modern dictionary of sociology. Cromwell.
- Topuz, H. (2003). II. Mahmut’tan holdinglere Türk basın tarihi. Remzi.
- Tuncer, H. (1995). Eski ve yeni demokrasi. Ümit.
- Tuch, H. N. (1990). Communicating with the world: US public diplomacy overseas. St. Martin’s.
- Uluslan, Ş. (2024, Mart 15). Sevres (Sevr) Antlaşması (10 Ağustos 1920). <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sevres-sevr-antlasmasi-10-agustos-1920/>
- Ulusoy, B. (2004). Milli Mücadele, propaganda, Atatürk ve basın. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (20), 55-64.
- Waller, M. (2008). The public diplomacy reader. The Institute of World Politics Press.
- Yaylagül, L. (2008). Kitle iletişim kuramları: Egemen ve eleştirel yaklaşımlar. Dipnot.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin.